

EEN INVENTARIS VAN KONTANT GELD UIT EEN NALATENSCHAP IN 1612

Op het einde van de 16de en in de 17de eeuw zijn in de Nederlanden munten in grote verscheidenheid in omloop.

De circulatie van oud en vreemd geld in de 16de en 17de eeuw wordt, naast de eigen munten, door de overheid getolereerd, hoewel zij streeft naar een beperking van het aantal gangbare munten in het belang van de economie.

Om meer uniformiteit te bereiken worden regelmatig verordeningen afgekondigd die beter gekend zijn onder de benaming "ORDONNANCIE ENDE PLACCAET".

Vooraf tijdens de regering van de aartshertogen Albrecht en Isabella (1598-1621) worden tal van ordonnanties uitgevaardigd die de koerswaarde van iedere toegelaten geldsoort vermelden (1). De koersen worden namelijk geregeld aangepast aan die van het eigen geld.

Om het raadplegen van de tarieven te vergemakkelijken wordt gewoonlijk, naast de eigenlijke tekst, een officiële geïllustreerde uitgave gepubliceerd. Minder vaak wordt, voor diegenen die zich beroepshalve met de geldhandel bezighouden, een meer uitgebreide versie van het geïllustreerd tarief uitgegeven, de zogenaamde "CARTE OFT LISTE". Daarin worden de niet toegelaten muntsoorten afgebeeld met opgave van hun gewicht en gehalte. Deze publikaties bestaan met Nederlandse en met Franse tekst (2).

Zij geven ons een duidelijk beeld van de muntsoorten die in een bepaalde periode gangbaar waren. Over het kwantitatieve voorkomen laten ze ons echter in het ongewisse. Een betere kijk hierop verkrijgen we door de samenstelling van de muntvondsten, maar stellig ook door de bestudering van inventarissen van inboedels waarin het aangetroffen kontant geld gedetailleerd wordt opgesomd (3).

Een dergelijke lijst komt voor in de inventaris die op 13 september 1612 van de nalatenschap van Matheus VAN DER JEUGHT werd opgesteld en die zich thans in het Mechels stadsarchief bevindt (4).

Matheus van der Jeught (ook : Mathieu van der Jeucht) wordt voor het eerst vermeld als buskruitfabrikant te Brussel in september 1557 (5).

Vanaf 1 juli 1567 erkent de overheid hem als een officiële buskruithandelaar (6).

In de jaren 1572-1574 levert hij, samen met Jacques Le Roy uit Antwerpen, grote hoeveelheden buskruit aan Antoon van den Berge, algemeen ontvanger van salpeter en buskruit en ontvanger van de Grote Raad van Mechelen (7).

Na het overlijden van zijn schoonvader Ghillain van den Dijke volgt Matheus hem op in de functie van koninklijke buskruitfabrikant en vestigt zich te Mechelen (8). De toekenning van deze functie toont aan dat hij het vertrouwen van de overheid geniet en bezorgt hem een vast inkomen. Uit tal van akten en rekeningen van buskruit die wij terugvonden, blijkt dat hij een gegoed burger was.

In zijn laatste testament - hij liet er vijf opmaken - worden Michel Ellewouts en Jan van Battel aangeduid als executeurs en wordt Otto Harrtius "Raed ende Advocaet fiscael in de Grooten Raede" verzocht hen bij te staan (9).

Matheus van der Jeught overlijdt op 5 september 1612 en wordt begraven op het kerkhof van O.J.Vrouw-over-de-Dijle te Mechelen (10).

Op verzoek van de erfgenamen en in de aanwezigheid van Michel Ellewouts en Jan van Battel, wordt op 13 september 1612 door notaris Jan Van Harlingen een inventaris opgemaakt van de aangetroffen eigendomsittels, rentbrieven en het gereed geld dat wordt "bevonden in een houten cofferten met ijzere banden" (11).

De lijst van de nagelaten munten beslaat twee folio's ; f° 293 vermeldt alle gouden munten ; f° 293 verso de zilveren, andere niet gespecificeerde munten en de eindafrekening. In bijlage 1 vindt U een fotokopie van de originele tekst met daarnaast de transcriptie. De beschrijving en koers van iedere muntsoort wordt opgegeven zoals ze in de ordonnantie van 22 maart 1611 is opgesomd (12).

Vreemde, oude en nieuwe munten komen inderdaad naast elkaar voor waarbij er een grotere variëteit aan gouden (17 soorten) dan aan zilveren munten (4 soorten) is.

Het valt dan ook op dat het gespecificeerd zilvergeld haast uitsluitend bestaat uit Filipsdaalders en halve Filipsdaalders. Tevens is er een gedeelte omschreven "in payment" (13), waarbij het klaarblijkelijk onnodig werd geacht ze nader te bepalen wegens hun geringere waarde.

Na de totale waarde aan gouden en zilveren stukken (zijnde 273 gulden en 2 stuivers) wordt een bedrag vermeld van 5 gulden 18 stuivers "in cruys(?)uyck ende bossen oorten" (14). Wat "in cruys(?) uyckr..." betekent konden wij niet achterhalen.

Verder is er een bedrag van 95 gulden (15) "in payment ende andere specien van gelde..." aangetroffen waarvan wellicht de koperen munten deel uitmaakten. Van koperen stukken wordt in de inventaris immers geen gedetailleerde opsomming gegeven (16). In totaal werd de som van 374 gulden aangetroffen (17).

Om de waarde van de gouden en zilveren munten te bepalen was de notaris verplicht op de ordonnantie van 14 april 1612 te steunen (18). Deze was een herhaling van de verordening van 22 maart 1611, maar bepaalde dat per tekort van 1 aes (0,148 gram) aan gewicht 1 1/2 stuiver in plaats van 1 stuiver in mindering diende gebracht te worden. Als het tekort opliep tot meer dan 6 aes werd de munt voor "billoen" verklaard, d.w.z. niet meer gangbaar beschouwd (19).

Als rekenmunt wordt zowel in de inventaris als in de ordonnantie de Carolusgulden gebruikt, (afgekort : 'g'), onderverdeeld in 20 stuivers (st.) waarbij 1 stuiver op zijn beurt onderverdeeld is in 12 penningen Artesisch. In de tekst van de ordonnantie van 22 maart 1611 zijn de gebruikte afkortingen voor gulden : fl. (florin), voor stuiver patt. (pattar) en voor penningen : d.Ant. (denier Arthois).

Wij hebben kunnen vaststellen dat de koersen van de ordonnantie van 1611 worden gerespeteerd, uitgezonderd dat voor de "*twes dukaten mette l'ette)en*" één stuiver te veel en voor het "*cort oruys*" één stuiver te weinig wordt gerekend.

Ook bij de verrekening van het tekort aan gewicht (in aas) van sommige gouden munten, wordt opgelegd tarief van 1 1/2 stuiver per aas opgevolgd.

Enkele benamingen van die munten in de inventaris verschillen met deze die in de ordonnantie gebruikt worden. Een vergelijking met de Franstalige ordonnantie geeft het volgende :

- de "*dobbeln hollandsen oft gelderschen rijder*" wordt in de ordonnantie beschreven als "*...rydres forges au mesme pied es provinces unies...*".
- de "*dobbel alberten*" uit de inventaris staat in de ordonnantie vermeld als "*le double tiers deeditz doubles duats...*" waarbij wordt verwezen naar de dukaten "*d'oz coings et armes*" van de aartshertogen.
- de "*hollantsche dalers*" worden omschreven als "*le d'aldre de Zelande...*" en de "*Albertus gulden*" uit de inventaris als "*le single florin de la mesme forge et poide...*" met verwijzing naar "*...les pièces... de nos coings et armes...*".

De volgorde van de artikels van de ordonnantie van 22 maart 1611 die op de geïnventariseerde munten van toepassing zijn, wordt in de inventaris behouden.

Ter illustratie publiceren wij afbeeldingen van de munten die in de inventaris voorkomen. Sommige munten werden in zo'n grote verscheidenheid geslagen (zoals onder andere de Italiaanse pistoletten en de Hongaarse dukaten) dat wij ons genoodzaakt zagen één willekeurig gekozen voorbeeld weer te geven.

Tot slot danken wij de Heer H. Installé, archivaris van de stad Mechelen, voor zijn steun, richtlijnen en verbeteringen die essentieel bijdroegen tot het tot stand komen van deze tekst.

NOTEN

1. Victor BRANTS, *Revue des ordonnances des Pays-Bas, 2e série : 1506-1700 : Les ordonnances monétaires du XVIIe siècle*. Brussel, 1914 ; p. I-XII.
2. H. Enno VAN CELDER, *De Nederlandse munten*. Utrecht-Antwerpen, 1980 ; p. 117.
3. Idem, *ibidem*, p. 118-120.
4. Stadsarchief Mechelen (SAM), Notariële protocollen: Notaris Jan Van Harlingen ; reg. nr. 897, f° 290-293 dd. 13 september 1612.
5. Algemeen Rijksarchief Brussel (ARB) - Rekenkamer (RK), nr. 26232, f° 96.

6. ARB-RK, nr. 26185, f° 13 vo, 15, 29. Hij wordt vermeld als : "...*commis a la vendition et distribution des pouldres du Roy en la ville de bruxelles...*"
7. ARB-RK, nr. 26188, f° 124 vo, waar hij wordt vermeld als : "...*pulveriste demourant a bruxelles...*", :° 125 : "...*mr. faiseur des pouldres aux bruxelles...*" en f° 124 : "...*mr faiseur des pouldres residant a bruxelles...*" e.a.
8. Ghillain van den Dijke was koninklijke buskruitmaker te Mechelen ; zijn eerste vermelding in die functie dateert van 2 april 1557 : ARB-RK, nr. 26232, f° 96.
Rij overlijdt te Mechelen op 25 augustus 1573 :
- ARB-RK, nr. 26188, f° 160.
- SAM, Notariële protocollen Notaris Guido de Hondetoutere, reg. nr. 99B (1572-1574), f° 134.
9. SAM, Notariële protocollen : Notaris Adolf van de Venne, reg. nr. 1733 dd. 19 juli 1612.
10. Grafschrift vermeld in :
- *Inscriptions funéraires* ; deel VIII, p. 347.
- *Provincie Stadt ende District* ; deel II, p. 246.
11. SAM, Notariële protocollen : Notaris Jan Van Harlingen.
Zie 4.
12. Victor BRANTS, o.c. p. 76-81 : "*Ordonnance monétaire générale promulguée en suite de l'enquête*" Brussel 22 maart 1611 vanwege de aartshertogen.
13. E. VERWIJS en J. VERDAM, *Middelnederlands woordenboek*. 's Gravenhage, 1907 ; deel VI, kolom 12 :
"*Payement - payment* : wijze van betaling, vooral ten opzichte van de daarvoor gebruikte munt, gangbare munt, de in omloop zijnde munt met de waarde die er in een bepaalde tijd aan toegekend wordt, in tegenstelling met "goet geld" dit is onbesneden, onbeschadigd geló vandaar de oorspronkelijke waarde der munt. *Cok* : geldswaarde in rekenmunt. (de gangbare waarde in tegenstelling met de oorspronkelijke)."
14. E. VERWIJS en J. VERDAM, o.c., 's Gravenhage, 1885 deel I, kolom 1367 : "*Boos : elacht, gering, min, wat niet deugt.*"
15. Van dit bedrag wordt 30 gulden aan de pastoor van O.L. Vrouw over de Dijle betaald voor het opdragen van een jaargetijde.
16. Victor BRANTS, o.c. p. 84, 85 : "*Défense du cours de monnaies de culture étrangères en confirmation de l'ordonnance de 1607 et de certain liards locaux*". Mariemont 29 oktober 1609.
Door de brief van 29 oktober 1609 wordt de omloop van vreemde koperen munten en munten "*non forges en nos monnoyes et soubz nos noms et armes*" verboden, bevel dat in feite een herhaling is van de ordonnantie van 30 juni 1607.
Victor BRANTS, o.c. p. 76 : "*Ordonnance monétaire générale promulguée en suite de l'enquête*", Brussel 22 maart 1611, bepaalt voor wat betreft het kopergeld dat de oorden (liards), de duiten (gigots) (oord = 1/4 stuiver ; duit = 1/8 stuiver) en alle andere

koperen munten van de aartshertogen hun waarde behouden. De oorden geslagen in 's Hertogenboorch, Roermond en Maastricht zijn daar enkel gangbaar; mochten ze elders in omloop zijn, dan wordt er slechts 1 duit voor betaald zoals trouwens ook voor de oorden van Luik, Nevers en andere steden. De vreemde duiten hebben een waarde in dezelfde verhouding.

17. 273 g 2 st + 5 g 18 st + 95 g = 374 gulden.
Niettegenstaande voor de "ruse dwaatzkens mette letteren" en het "cort cruys" respectievelijk één stuiver te veel en één stuiver te weinig werd gerekend, blijft de waarde van het aangetroffen baar geld ongewijzigd.
18. Victor BRANTS, o.c. p. 90-95 : "*Cours des monnaies*", Brussel 14 april 1612 vanwege de aartshertogen.
19. E. VERWIJS en J. VERDAH, o.c., 's Gravenhage, 1885; deel I, kolom 1257 :
"Bijloen : metalen vermengd en minder karaten edel metaal bevattende dan bij de ordonnantiën was voorgeschreven. Van-
daar ook : "valsch goud, valsch geld in 't algemeen."

GERAADPLEEGDE WERKEN - GEBRUIKTE MONTAFBEELDINGEN

- H. VERDUSSEN, *Ordinantia ende Placcat van de Ertshertoghen/onse Souvereyne Princen/ op den loop ende permissie van de Munten*, Antwerpen, 1611.
- H. VERDUSSEN, *Evaluacie der goude en silvere munte*, Antwerpen, 1643.
- H. VERDUSSEN, *Carte ou Liste, Contenant le prix de chacun Marq, Once, Estralin et As. enz.* Antwerpen, 1627 (Herdruk 1974).
- P. VERKADE, *Muntboek, bevattende de namen en afbeeldingen van munten, geslagen in de zeven voormalig Vereenigde Nederlandsche Provinciën*, Schiedam, 1848 (Fotografische herdruk 1967).
- A. DE WITTE, *Histoire monétaire des Comtes de Louvain, Ducs de Brabant et Marquis du Saint Empire Romain*, Antwerpen, 1894-1899.
- H.E. VAN GELDER en M. ROC, *Les monnaies des Pays-Bas Bourguignons et Espagnols (1434-1713)*, Amsterdam, 1960.
- E. ENNO VAN GELDER, *De Nederlandse munten*, Utrecht-Antwerpen, 1980.
- A. DELMONTE, *Le Bénélux d'or - De gouden Benelux*, Amsterdam, 1984.
- H.A. SEABY, *Coins of England and the United Kingdom*, London, 1973.

- 1 Specificatie van de gelde
- 2 bevonden in een houten coffenken
- 3 met ijoere banden.

A	4	Item 1 ⁶ⁿ Jacobus van Ingelunt	
	5	van	x. - vijf st
B	6	Item eenen dobbelen hollandsen oft	
	7	geldersohen rijder a	x. - vijf -
C	8	Item twee en half vossanabels	
	9	tot vijf g xij st	xxij g xij 1/2 st
D	10	Item een vlaemsen nobel a	vij - vij 1/2 st
E	11	Item vijf, dubbel ducaten a 2.18 st	
	12	de vier daeraff licht (ie)slamen) - 1/2 asen (facit)	xxvij. vij. 1/2 st
F	13	Item twee dobbel alberten a 5 - 5 st	x g x st
G	14	Item een gelapten angelot te licht 8 asen	
	15	blijft	v g vj st
H	16	Item een dobbel spaense pistolet	vij g ij st
I	17	Item twee ducatkens mette l(ette)ren	
	18	tot ij. xvij 1/2 st	vij g xvij st
J	19	Item drie ungarse ducatkens tot	
	20	ij g xvij st de twee te licht	
	21	drie asen, blijft	xj g ix 1/2 st
K	22	Item drie franse croonen tot ij	
	23	gulden xij 1/2 st. een te licht ij asen	
	24	facit blijvens	x g xiiij 1/2 st
L	25	Item twee Italicense pistoletten	
	26	tot 3 g 2 1/2 st een te licht vijff	
	27	asen, facit blijvens	vj g xj 1/2 st
M	28	Item een cort aruys tot	ij g xij 1/2 st
N	29	Item een halven gouden reael tot	
	30	ij g	ij gulden
O	31	Item een ph(i)l(ip)s gul(de)n a	ij g ix 1/2
P	32	Item een gouden keyzers gulden	j g xvij 1/2 st

1 *Opportunitate vultu gaudet*
 2 *hinc vultu pueri fontis vultu*
 3 *muti in se hinc vultu,*

4	<i>Justus</i>	<i>Jacobus vultu gaudet</i>	
5	<i>Justus</i>	<i>— — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
6	<i>Justus</i>	<i>Justus dicitur gaudet gaudet</i>	<i>— — — — —</i>
7	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet a. g. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
8	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet</i>	<i>— — — — —</i>
9	<i>Justus</i>	<i>— — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
10	<i>Justus</i>	<i>Justus dicitur gaudet gaudet a</i>	<i>— — — — —</i>
11	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet a. 7. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
12	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet a. 5. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
13	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet a. 5. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
14	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet a. 5. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
15	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet a. 5. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
16	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet a. 5. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
17	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet a. 5. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
18	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet a. 5. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
19	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet a. 5. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
20	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet a. 5. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
21	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet a. 5. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
22	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet a. 5. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
23	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet a. 5. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
24	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet a. 5. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
25	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet a. 5. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
26	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet a. 5. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
27	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet a. 5. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
28	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet a. 5. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
29	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet a. 5. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
30	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet a. 5. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
31	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet a. 5. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>
32	<i>Justus</i>	<i>gaudet gaudet gaudet gaudet a. 5. — — — — —</i>	<i>— — — — —</i>

- Q 33 Item xl philips dalers ende
 34 liij halve maeckt ij^c . ix g liij st
 R 35 Item twee hollantsche dalers ij g xvij st
 S 36 Item een Albertus gulden xx 1/2 st
 37 Item in payement xxvij st

38 Sommarum van dese

39 specien

40 ij^c . lxxiiij g ij st

41 Welcke somme

42 van 273 g ij st

43 ende v g xvliij st 48 Item in aruys(?)uyckx ende tose

44 Jan van Battel 49 sorten v gulden xvliij st

45 aene hem genomen

46 heeft om daer mede de schuld

47 te betalen

50 Item is noch bevonden in payement)

51 en(de) andere specien van gelde de

52 somme van xxv g daer aff

53 gerh(es)r pastoor van onsen (liive)
 vrouwe gegeven)

54 sijn de vijflich g tot beset van een

55 jaergetijde ende de reste hier

56 blijuens vuytgetrocken xiv g

ARTIKELS VAN DE ORDONNANTIE VAN 22 MAART 1611 DIE
VAN TOEPASSING ZIJN OP DE GEINVENTARISEERDE MIJNTEN

- A "Les Jacobus d'Angleterre et rydres forgez au mesme pied
+ es provinces unies de vingtquatre et huict treiziesmes
pièces au marcq, pesans six et demy estrelins pièce.
B Les demy à l'advenant. X fl. VIII patt."
- C "Nobles à la rose d'Angleterre et autres forgez au mesme
pied, de trente deux au marcq, pesans cinq estrelins
pièce. VIII fl. XIII patt."
- D "Les nobles de Flandres et autres forgez au mesme pied
de trente six au marcq, pesant quatre estrelins, qua-
torze aes ung quart. VII fl. VII patt. VI d."
- E "Le double ducat à nos coings et armes, de poids et alloy
sueditz pesant IIII estrelins dixhuict aes et ung quart
trébuchant. VII fl. XVIII pattars.
Le simple ducat aux mesmes coings et armes à l'advenant."
- F "Le double tiers desdits doubles ducatz de quarante sept
et du dixneufiesmes pièces au marcq, pesant trois estre-
lins unne aes et trois quarts d'aes escars. V fl. V pattars."
- G "Angelotz d'Angleterre vieux, de quarante huicts au marcq,
pesans trois estrelins, dix et deux d'aes pièces.
V fl. XV patt."
- H "Les escus pistoletz d'Espagne, de soixante douze au
marcq, pesans deux estrelins, sept aes trébuchant.
III fl. XI patt.
Les doubles et autres, de quatre à l'advenant."
- I "Les ducatz forgez en provinces unies aux lettres d'ung
costé de soixante dix au marcq, pesans deux estrelins
neuf aes trébuchant. III fl. XVIII patt. VI d.
Les doubles pareillement à l'advenant."
- J "Les ducatz d'Hongrie, Bohême et autres forgez en Alle-
magne, sur le pied d'empire de soixante dix à soixante-
una au marcq, pesans deux estrelins huict et demy aes
trébuchant.
Les doubles à l'advenant. III fl. XVIII patt."

- K "Les escus de France de soixante douze au marcq, pesans deux estrelins sept aas trébuhant.
III fl. XII patt. VI d."
- L "Les escus d'Italie de soixante douze au marcq, pesans deux estrelins sept aas trébuhant.
III fl. IX patt. VI d."
- M "Escuz de Portugal à la courte croix de soixante dix au marcq, pesans deux estrelins neuf aas trébuhant.
III fl. XIII patt. VI d."
- N "Le demy réal d'or de soixante dix et ung huitième pièces au marcq, pesant deux estrelins neuf aas trébuhant.
III fl."
- O "Le florin Philippus de soixante quatorze pièces au marcq, pesant deux estrelins, cinq aas trébuhant.
II fl. IX patt. VI d. Art."
- P "Le Carolus d'or de quatre vingts et quatre au marcq, pesant ung estrelin vingt neuf aas escars.
XXXVIII patt. 6 d. Art."
- Q "Le Philippe d'Aldre, pesant vingt deux estrelins treize aas pièce au remède de huit aas. II fl. XII patt."
"Le demy Philippe d'Aldre, pesant onze estrelins, six et demy aas au remède de quatre aas sur pièce.
XXVI patt."
- R "Le d'aldr de Zélande à l'aigle d'un costé pesant treize estrelins quatorze aas, au remède de quatre aas sur pièce.
XXVIII patt."
"Les pièces de trois réaulz de noz coings et armes de poids et alloy devant dict pesans six estrelins pièce, au remède de trois aas.
XV patt."
Les singples réaulz de mesme coing et armes, pesans deux estrelins pièce.
Les demy et quartz dudit réal debaz alloy à l'advenant.
Le double florin cy devant forgé à noz coings et armes pesant dix sept estrelins vingt neuf aas et demy trébuhant au remède de six aas sur pièce. II fl. I patt."
- S "Le single florin de la mesme forge et poids à l'advenant.
XX patt. 6 d. Art.
Et quant aux demy et quartz desdits florins, ils demeureront au prix ordonné par nos ordonnances précédentes, comme aussy demeureront les autres de moindre alloy et plus grand poids de mesme coing et armes, assavoir à dix et cinq solz pièce."

ARTIKELS VAN DE ORDONNANTIE VAN 22 MAART 1611 DIE
VAN TOEPASSING ZIJN OP DE GEINVENTARISEERDE MUNTEN

- A **Den Jacobus van Engheleant ende neerlandische Rijders op**
+ **geleijcken voer gheslaghen / in de geuniceerde Provincien van**
B **xvij. en acht dercheufte stucken in't marck / weghende vij.**
enghelschen / stucks / x. gul. vij. stuy.
De halve nae aduenant /
- C **Roose Nobelen van Engheleant ende andere op gelijcken voer**
gheslaghen van xviij. in't marck / weghende v. enghelschen
(stuck / vij. gul. viij. stuy.
- D **Blauwische Nobelen oude ende nyswaer op gelijcken voer ghe-**
slaghen van xvvi. in't marck / weghende iij. enghelschen / stucks.
aes een quacx / vij. gul. viij. stuy.
- E **De dobbel ducaten van onsen slaghe ende wapenen / van**
ghewichte ende alswaer voorschryuet is / weghende vier
enghelschen xviij. aes een quacx stuy / vij. gul. viij. stuy.
Denckelic ducaten van den seken slaghe nae aduenant / iij. gul.
denx stuy. stuyers.
- F **De dobbel verbedelen van de voorschryuen dobbel ducaten**
van xvij. en iij. enghelsche stucken in't marck / weghende
de iij. enghelschen xi. ende iij. quacx. aes schaers / vij. gul.
denx v. stuyers.
- G **Angelaten van Engheleant die oude van xvij. in't marck /**
weghende vij. enghelschen x. aes ende twee verbedelen van
een aes / v. gul. xv. stuy.
- H **Histolaten croonen van Spagaien van lxxij. in't marck / we-**
ghende twee enghelschen vij. aes stuy / vij. gul. xi. stuy.
De dobbel ende andere van vieren nae aduenant.
- I **Ducaten gheslaghen inde voors. weteenichde Provincien met de**
letteren op d'w. zijde van lxx. in't marck / weghende twee en-
ghelschen ix. aes stuy / viij. gul. xvij. stuy.
De dobbel van die enghelicks nae aduenant.
- J **Ducaten van Hongryen / Bohemen / ende andere in Duyts-**
landt gheslaghen van lxx. coe lxxi. stucken in't marck / weghende
de twee enghelschen viij. aes stuy / vij. gul. xvij. stuy.
De dobbel nae aduenant.

ARTIKELS VAN DE ORDONNANTIE VAN 22 MAART 1631 DIE
VAN TOEPASSING ZIJN OP DE GEINVENTARISEERDE MUNTEN

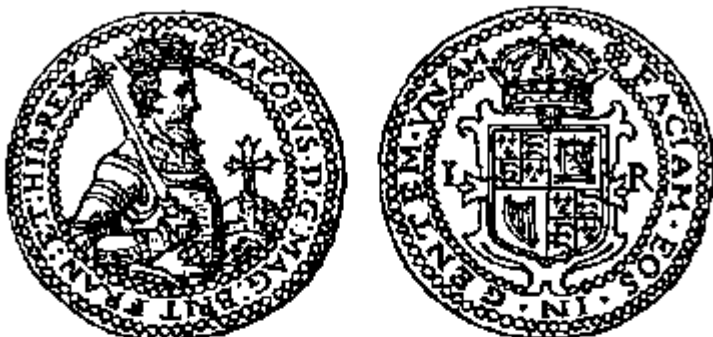
- A "Den Jacobus van Enghelant ende nederlandsche Rijders
+ op gelijcken voet gheslaghen/ in de geuniseerde Pro-
vincten van xxxiii. en acht derthienste stuken in
B 't marck/ weghende vi. en halve anghelschen 'tstuck/
De halve nae advenant/ x. gul. xiii. stuy."
- C "Roese Nobelen van Enghelant ende andere op ghelijcken
voet gheslaghen van xxxii. in 't marck/ weghende v.
enghelschen 'tstuck viii. gul. xiii. stuy."
- D "Vlaemsche Nobelen oude ende nieuwe op gelijcken voet ghe-
slaeghen van xxxvi. in 't marck/ weghende iiii. enghel-
sen xiiii. aes een quaert vii. gul. vii. stuy vi. d."
- E "De dobbel ducaten van onsen slaghe' ende wapenen/ van
ghewichte ende alloy als voorschreven is/ weghende vier
enghelschen xviii. aes een quart stijf vii. gul. xviii.
stuy.
D'enckele ducaten van den selven slaghe nae advenant/
iii. guldens xix. stuyvers. "
- F "De dobbels derdedeelen van de voorschreven dobbel du-
caten van xlvii. en thienneghentienste stuken int
marck/ weghende dry anghelschen xi. ende dry quaert aes-
schaers/ vijf guldens v. stuyvers. "
- G "Angelotten van Enghelant die oude van xlviii. in 't
marck/ weghende iii. anghelschen x. aes ende twee derde
deelen van een aes / v. gul. xv. stuy."
- H "Pistoletten grooken van Spagnien van lxxii. in 't marck/
weghende twee anghelschen vii. aes stijf/ iii. gul. xi. stuy.
De dobbels ende andere van vieren nae advenant. "
- I "Ducaten gheslaghen inde voors. vereenichde Provincien
met de letteren op d'een sijde van lxx. int marck/ we-
ghende twee anghelschen ix. aes stijf/
iii. gul. xviii. stuy vi. d.
De dobbels van die insghelijcks nae advenant. "
- J "Ducaten van Hongrijen/ Bohemen/ ende andere in Duyts-
landt gheslagen van lxx. tot lxxi. stuken in 't marck/
weghende twee anghelschen viii. en halve aes stijf/
iii. gul. xviii. stuy.
De dobbels nae advenant. "

- K De Franche Croonen inghelies van lxxij. in't march/waeghende als de uoof-pifcoleren/ iij-gul. iij. fluy.
- L Pifcoleren van Italien van lxxij. in march / waeghende twee enghelischen iij. aeg fluy/ iij-gul. iij. fluy.
- M De Croonen van Portugal met het coet cruys van lxx. in't march/waeghende twee enghelischen neghen aeg fluy/ iij-gul. iij. fluy.
- N Den haluen gouden kreas van lxx. een achste fluck in't march/waeghende twee enghelischen iij. aeg fluy/ iij-gul. iij. fluy.
- O Den Philipusgulden van lxxij. in't march waeghende twee enghelischen v. aeg fluy/ iij-gul. iij. fluy.
- P Den gouden Carolus van lxxij. in't march/waeghende een enghelische lxxij. aeg schacks/ xxviii. fluy.
- Q Den Philipus halbet waeghende lxx. enghelischen iij. aeg/ ter remedie van viij. aeg op't fluck/ iij-gul. iij. fluy.
Den haluen Philipus halbet waeghende x. enghelische iij. aeg/ ter remedie van iij. aeg op't fluck/ xxii. fluy.
- R Den Zeruschen halbet met den acent op d'ere zijde/waeghende de derthien enghelischen xiiij. aeg / ter remedie van viij. aeg xxviij. fluyers.
- D**e pennighen van viij bleken van enen flage van ghesicht syde alloy als vooz is. waeghende vi. enghelischen fluck/ ter remedie van xij. aeg op't fluck/ xv. fluyers.
D'achte krasen van den seluen slaghe waeghende twee enghelischen fluck/ v. fluy.
De halbe en vierendeelen van de selue van herden alloy nae aduuant.
Den dubbelen gulden hier es voren ghesinghen onder ouers naem ende wapen waeghende xiiij. enghelischen lxxij. aeg fluy/ ter remedie van vi. aeg op't fluck. iij-gul. i. fluy.
- S Den enghelien gullen van den seluen slaghe nae aduuant/ lxx fluyers.
Ene rechte halbe ende quateren van den vooz gulden. sollen bliuen op vuyen ghescon iij. d'ru. viij. / volghende de de haeghende ordinansen/soe socht. sollen d'waers van lxxv. aeg/ ende meerderem ghesichten / van den seluen vooz slaghe / te wezen op hien ende viij. fluyers. i. fluck.

- K "De Fransche Croonen insghelyx van lxxii. in 't marck weghende als de voors. pistoletten
iii. gul. xii. stuy. vi. d."
(N.v.d.r. : twee enghelachen vii. aas stijf).
- L "Pistoletten van Italien van lxxii. int marck/ weghende twee enghelschen vii. aas stijf/
iii. gul. ix. stuy. vi. d."
- M "De Croonen van Portugal met het cort cruyx van lxx. in't marck/ weghende twee enghelschen neghen aas stijf/
iii/gul. xiiii. stuyvers vi. d."
- N "Den halven gouden Reael van lxx. en achste stuck in't marck/ weghende twee enghelachen ix. aas stijf/ iii. guldens."
- O "Den Philippus gulden van lxxiiii. in't marck weghende twee enghelschen v. aas stijf/ ii. gul ix. stuy. vi. d."
- P "Een gouden Carolus van lxxiiii. in't marck/ weghende een enghelsche xxix. aas schaers/ xxxviii stuy. vi. d."
- Q "Den Philippus dalder weghende xxii enghelschen xiii. aas/ ter remedie van viii. aas op 't stuck
ii. gul. xii. stuy."
Den halven Philippus dalder weghende xi. enghelsche vi. en halve aas/ ter remedie van iiii aasken op 't stuck
xvi. stuy."
- R "Den Zeeuschen daelder met den arent op d'eene zijde/ weghende derthien enghelachen xiiii. aas/ ter remedie van vier aas xviii. stuyvers."
"De penninghen van drij Realen van onsen slage van ghe- wichte ende alloy als voors. is, weghende vi. enghel- echen 't stuck/ ter remedie van drye aas op't stuck
xv. stuyvers.
D'enkels Realen van den selven slaghe weghende twee enghelachen 't stuck/ v. stuy.
De halve en viarendeeelen van de selve van herden alloy nae advenant.
Den dobbelen gulden hier te voren gheslaghen onder onsen naem ende wapen/ weghende xvii. enghelschen xxix. en halve aas stijf/ ter remedie van vi aas op't stuck
ii. gul. i stuy."
- S "Den enkelen gulden van den selven slaghe nae advenant/ xx. en halve stuyvers.
Ende raekende die halve ende quaerten van den voors. gulden sullen blijven op hunnen ghewoonlijcken wijs/ volghende de voorgaende ordinantien/soo oock sullen d'andere van minderen alloy/ ende meerdern ghewichts/ van den selven onsen slaghe/ te weten op thien ende vijf stuyvers 't stuck."

AFBEELDINGEN VAN DE MUNTEN UIT DE INVENTARIS

A. "JACOBUS VAN INGELANT" (UNITE VAN JAMES 1 VAN ENGELAND)

B. "DOBBELEK HOLLANDSEN OFT GELUERSCHEN RIJDER" (GROTE GOUDEN RIJDER VAN DE VERENIGDE NEDERLANDEN)

C. "ROOSENOBELS" (ENGELSE ROSE RYAL) (1/2 nobel niet afgebeeld)

D. "VLAEMSEN NOBEL" (NOBEL VAN VLAANDEREN)

E. "DUBBEL DUCATEN" (DUBBELE DUKATEN VAN ALBRECHT EN ISABELLA)

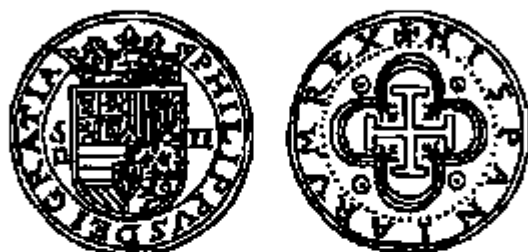
F. "DOBDEL ALBERTEN" (DUBBELE ALBERTIENEN VAN ALBRECHT EN ISABELLA)

G. "ANGELOT" (ANGEL VAN ENGELAND)

H. "DOBBEL SPAENSE PISTOLET" (DOBBELE ESCUDO VAN SPANJE)

I. "DUCATKENS METTE LETTEREN" (DUKATEN VAN DE VERENIGDE NEDERLANDEN)

J. "UNGARSE DUCATKENS" (DUKATEN VAN HONGARIJE)

K. "FRANSE CROONEN" (COURONNES D'OR VAN FRANKRIJK)

L. "ITALIAENSE PISTOLETTEN" (KRONEN VAN ITALIE)

M. "CORT CRUYS" (PORTUGESE CRUZADO MET HET KORT KRUIS)

N. "HALVEN GONDEN REAEL" (HALVE GONDEN REAEL VAN KAREL V (a) OF FILIPS II) (b)

- O. "PHILIPS GULDEN" (PHILIPPUSGULDEN VAN FILIPS DE SCHONE OF KAREL V)

- P. "GOUDEN KEYSERS GULDEN" (GOUDEN KAROLUSGULDEN VAN KAREL V)

- Q. "PHILIPS DALERS ENDE...HALVE" FILIPSDAALDERS (a) EN HALVE FILIPSDAALDERS VAN FILIPS II) (b)

a

b

R. "HOLLANTSCHE DALERS" (ARENDESDAALERS VAN ZEELAND)

S. "ALBERTUS GULDEN" (GULDEN VAN ALBRECHT EN ISABELLA)

F. VAN DER JEUGHT